

Лекція № 5
ТЕЗИ

**Інтелектуальна власність та ліцензування програмного забезпечення.
Тенденції ринку: пропрієтарне програмне забезпечення та програмне
забезпечення з відкритими вихідними кодами (open-source software).**

Якщо на минулих лекціях ми говорили спершу про важливість ІТ стратегії, далі про те ЯК саме повинна організовуватися (на процесному а не функціональному підході), то тепер і надалі говоритимемо про інструментальні засоби і різні практичні аспекти організації ІТ-інфраструктури на підприємстві.

Інтелектуальна власність

Інтелектуальна власність (ІВ) — це право на нематеріальну власність.
Включає законне право на відсторонення інших від володіння нею (як і матеріальна вл.).

ІВ може бути дуже цінною.
ІВ захищає результати розумової праці.

ІВ поділяють на кілька великих форм. Найпоширеніші:

- **патент** (захищає винахідницькі ідеї, які впроваджені на практиці, напр. комп. миш)
- **авторське право** (захищає оригінальні “витвори”, опубліковані і доступні для сприйняття людиною (книги, програми, музичні твори і т.п.))
- **професійний секрет** (захищає комерційну і іншу цінну інформацію, не відому широкому загалу, напр. ????)
- **торгова марка** (захищає символіку, під якою розповсюджується товар чи послуга, напр. “Світоч”)

Міліарди доларів кожен рік інвестуються в дослідження і розробки.
Середня ціна ІВ є як правдо малою, однак окремі екземпляри ІВ можуть коштувати мільйони.

ІВ на сьогоднішній день стала центральним моментом (рушієм) економічного розвитку.

За захист ІВ відповідає **держава** і її уряд. Кожна держава законодавчо регулює права на ІВ по-своєму, однак зараз велике значення також мають міжнародні договори.

Захист ІВ залежить від її форми:

Патент видається в обмін на його розкриття, авторське право — в обмін на публікацію.
Таким чином суспільство отримує вигоду від розкриття.
Знайомитися з патентом може кожен, однак використовувати, тільки той, хто оплатив права на використання патенту.

Термін дії патенту і авт. прав як правило обмежується.

Проф секрет не розкривається за означенням. Одну і ту ж інформацію (теоретично) можуть вважати своїм проф секретом різні організації чи навіть сфери діяльності.

Термін дії проф. секрету не обмежений.

Захист торгових марок має дві цілі: захист споживача а також захист інвестицій власника торг. марки.

Патенти бувають різних типів. Чотири головних: патенти на

- корисність (найпоширеніший і як правило найцінніший — напр. додавання коліщатка в комп. миш підлягає патентуванню, а додаткової клавіші - ні)
- дизайн (захищає нефункціональні особливості пристрою, напр. патент на дизайн ергономічної миші, що повторює вигин долоні)
- процес
- рослини

Загальний міжнародний термін дії патентів — 20 років.

В більшості країн існують спеціальні інституції для видачі патентів.

Різною є також процедура розрішення конфліктів: в одних країнах патент видають тому, хто перший подав заявку, в інших — тому, хто зробив винахід.

Права власника патенту теж відрізняються від країни до країни.

Патенти часто об'єднують в патентні пули (пакети). Напр. патент на коліщатко для миші логічно об'єднати з патентом на миш.

Патенти можуть створювати економічні монополії і тут виникають питання відсутності конкуренції, що теж регулюється законами.

Авторське право не вимагає часто жодних додаткових дій від автора. В більшості країн автор набуває його автоматично, якщо це не оговорено з його працедавцем(видавцем, продюсером і т.п.) додатковими угодами (які теж можуть не мати чинності згідно місцевого законодавства).

Іншими словами авторське право установлюється законодавчо або контрактно (з використанням ліцензій)

Історія авторського права — це в певному сенсі історія технологій: напр. ще зовсім недавно не визнавалось авторське право на бази даних, напр. зараз стоїть питання про визнання авторського права на запахи (парфуми).

Час дії автрського права в більшості країн рівний часу життя автора + 70 років після його смерті.

Проф. Секрет не є ексклюзивним.

Держава його як правило спеціально не захищає — як правило закони про його захист є загальними законами про адміністративні чи кримінальні порушення (кражі напр.)

Торгова марка існує доти, поки використовується в комерційних цілях.

Закони — індивідуальні для країн.

Слід також зазначити, що закон завжди на крок позаду дійсності: розвиток інтернет показує, що наявні закони захисту ІВ в багатьох моментах недостатні або неефективні. Закони “доганяють” дійсність, тому те, що вчора було легальним, сьогодні може бути вже кримінально-відповідальним.

Чому необхідно використовувати ліцензійне ПО?

Насправді таке питання не повинно навіть виникати.

Однак, за даними Державного комітету зв'язку та інформатизації України, рівень використання піратського ПО в Україні становить коло 80%.

В 2007 році знизився всього лиш на 1%.

Україна входить в 20-ку країн з найвищим рівнем використання піратського ПО.

Загально по світу рівень зріс на 3% і складає коло 40%.

Цифри вражаючі.

Зокрема по Україні втрати в економіці внаслідок цього щорічно складають кого 400 млн. доларів США.

Отже, ЧОМУ потрібно використовувати легальне (ліцензійне) ПО:

1. бо використання неліцензійного протирічить законодавству і тягне за собою кримінальну відповідальність
2. бо використання піратського ПО грозить компанії розривом відносин з як мінімум зарубіжними партнерами і втратою контрактів
3. робота виключно з ліцензійним ПО є необхідною для проходження організацією сертифікації на відповідність стандартам ISO.
4. Ліцензійне ПО дає можливість користуватися технічною підтримкою
5. ліцензійне ПО гарантує відсутність збоїв в роботі з причин зміни вихідних файлів програми (АЛЕ не гарантує відсутність збоїв як таких, нажаль)
6. гроші, потрачені на ліцензійне ПО, сприяють його покращенню.

Особливості ліцензування продуктів Microsoft

Підприємства як правило цікавлять ліцензії на Windows та Office.

Перед покупкою необхідно дізнатися всі деталі у представника.

Тим не менше, фактично всі ліцензії відрізняються, як на мене, доволі “драконівськими” умовами.

Купити ПО Microsoft можна багатьма способами, але завжди покупка супроводжується ліцензією.

Один і той самий продукт, в залежності з якою ліцензією він куплений, можна буде використовувати по-різному.

Види ліц. Microsoft:

- FPP License — Full Package Product (найдорожчий спосіб, необмежений в термінх, в залізі а також часто включає право установки на ще один — переносний - комп'ютер)
- OEM License - Original Equipment Manufacturer (для продавців комп. Техніки, не дозволяє заміни материнської плати а часто і більше 3-ох модернізацій комп'ютера взагалі, не є аперейдними, найдешевший спосіб)
- OLP License — Open License Product (для корпоративних клієнтів, для організацій — тут є купа ліцензій, “знижок” і додаткових угод)

Є і інші.

Напр. Windows Home Edition не можна використовувати на підприємствах.

НЕ можна напр. подарувати чи здати в оренду (напр інтернет-кафе має мати спеціальну угоду окрім професійних ліцензій).

Ліцензії Microsoft (окрім корпоративних) вимагають також зовнішніх атрибутів ліцензування: голографічної наліпки на блоку.
Вимагають також “активації” продукту.

Є також програми легалізації неліцензійного ПО.

Ліцензії GPL, BSD та інші

Але ж існує також “безкоштовне” ПО. ПО, яке не вимагає плати за використання, але поширюється також за певними ліцензіями.

Потрібно розрізняти ПО безкоштовне і т.зв. **відкрите** ПО (ПО з відкритими вихідними кодами).

Напр Skype чи ICQ і Jabber — прикладів тисячі.

Ліцензія GPL (GNU GPL) — General Public License - найбільш відома з “відкритих” ліцензій.

Автор — Richard Stallman, GNU — його проект.

Основна мета — не допустити “закривання” програм, які раніше були випущені як вільні.

GPL надає право вільно використовувати, модифікувати і поширювати програму при одній умові: разом з програмою мають поширюватися її вихідні коди, включаючи всі зроблені зміни і то за тією ж ліцензією.

Допускається не поширювати коди, якщо можна їх вільно отримати в будь-який момент часу безкоштовно.

Формально безплатність не вимагається.

З GPL зв'язано поняття Copyleft (автор втрачає право на обмеження прав володіння програмою) а також цілий потужний рух за вільне програмне забезпечення.

Цікаво, що GPL первинно виникла як GNU GPL (1983) — Gnu's Not Unix — як ліцензія до ОС GNU (UNIX-подібна ОС Столлмана) на протигагу комерційному UNIX.

1991 — версія 2, 2007 — версія 3, на яку ще багато проектів і не перейшли (зокрема ядро Linux — Лінус Торвальдс вважає GPLv2 кращим варіантом).

Ліцензія BSD — програмна ліцензія університету Берклі.

Напевно найпростіша, найкоротші і найдемократичніша ліцензія.

Коротко: робіть з програмою все, що завгодно, але не кажіть, що ви її написали.

Програмні продукти під цією ліцензією можна вбудовувати в пропріетарне ПО, але необхідно вказувати авторство вихідного коду.

Приклади: стек мережеских з'єднань в OS MS Windows, Mac OS X використовують багато фрагментів коду з BSD ліцензіями.

Вважається, що BSD ліцензія краще захищає розробника, а GPL — користувача.
ПОЯСНИТИ.

Існує велика маса клонів цих двох ліцензій а також інші відкриті ліцензії, напр Apache Software License, Mozilla Public License.

Останні 2 роки характерні спробами притягнути до суду порушників GPL. Зокрема 07.2007 — 05.2008 рік — процес проти Skype в Німеччині, яка випустила бездротовий телефон з прошивкою на базі Linux, але не під GPL ліцензією і з закритими кодами. В США поки прецеденту судового нема (на скільки я знаю) — всі позови закінчуються мирним врегулюванням.

Навіщо людям віддавати плоди своєї праці під відкритими ліцензіями:

1. заробіток на підтримці (приклад — RedHat)
2. навчання і здобуття імені
3. неоціненний досвід роботи з спеціалістами всього світу (community)
4. альтруїзм, філантропія

По-суті використання продуктів, оснований на відкритих чи пропрієтарних ліцензіях носить принциповий характер.

Вибирається глобально ПІДХІД до побудови інформаційних систем, оскільки на сьогоднішній день в більшості випадків можна знайти потрібне рішення як на тій так і на іншій ліцензійній основі.

Microsoft використовує великий арсенал маркетингових ходів для підтримки своєї монополії на ринках офісних і десктопних систем.

Одним з таких постійно експлуатованих ходів є поняття про **сумарну вартість володіння**.
ПОЯСНИТИ.

Іншим ходом є наприклад угоди з виробниками серійних комп'ютерів (напр. ноутбуків — приклад — нетбуки, де вартість ОС стає суттєвою в порівнянні з “залізом” - виробники отримують значну вигоду від співпраці з Microsoft).

Ще один хід — боротьба стандартів. Останній приклад — весна цього року боротьба за стандарт офісного формату документу ISO - Open Document Format (ODF) проти Microsoft OOXML. (OOXML спершу було прийнято, потім справедливо відхилено).

Ще інший хід — використання прийому “вбудовування” програм в ОС (монополізм, відсутність конкуренції). Приклади — суди по включенню браузеру в ОС, з останнього — по включенню медіа-плеєра в ОС в Європі — мільйонні компенсації + альтернатива.

На наступній лекції поговоримо трохи про рух за вільне програмне забезпечення а також проправові аспекти використання неліцензійного ПО в Україні: адміністративні і кримінальна відповідальність, перевірки, як запобігти відповідальності.